

УДК: 811.512.154+811.411.21

*Оторчиева А. Т., aisalkyn83@mail.ru
Эл аралык Кувейт университети,
Кыргызстан*

КЫРГЫЗ ЖАНА АРАБ ТИЛДЕРИНДЕГИ СОМАТИКАЛЫК ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕР

Бул макала кыргыз жана араб тилдериндеги соматикалык фразеологиздердин лексика-семантикалык өзгөчөлүктөрүн салыштыруу жана окшоштуктарын аныктоого багытталган. Араб тилинде фразеологизмдин орду жана изилдениши боюнча кыскача маалымат баяндалат. Соматикалык фразеологизмдердин семантикалык структурасы, жалпысынан, бешке бөлүнүп каралды: биринчиден, адамдын мүнөзүнө, экинчиден, адамдын эмоциялык абалына, үчүнчүдөн, кырдаалдын мүнөзүнө, төртүнчүдөн, адам баласынын иш-аракеттерине, бешинчиден, абалдык мүнөзүнө жараша бөлүштүрүлдү.

***Өзөктүү сөздөр:** фразеологиялык түрмөктөр, соматикалык фразеологизмдер, лексема, мүчө, салыштыруу, семантика.*

*Оторчиева А. Т., aisalkyn83@mail.ru
Международный Кувейтский университет,
Кыргызстан*

СОМАТИЧЕСКИЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ В КЫРГЫЗСКОМ И АРАБСКОМ ЯЗЫКАХ

Данная статья посвящена сопоставлению и выявлению общих значений соматических единиц в кыргызском и арабском языках с точки зрения лексических и семантических особенностей фразеологизмов. Представлены краткие сведения о местонахождении и изучении фразеологизмов в арабском языке. Семантическая структура соматических фразеологизмов была распределена на пять частей: 1. Характер человека; 2. Эмоциональное состояние человека; 3. Ситуация человека; 4. Деятельность человека; 5. Характер ситуации.

***Ключевые слова:** фразеологические выражения, соматические фразеологизмы, лексема, орган, сравнение, семантика.*

*Otorchieva A. T., aisalkyn83@mail.ru
International Kuwait university,
Kyrgyzstan*

SOMATIC PHRASEOLOGY IN KYRGYZ AND ARABIC LANGUAGES

This article is devoted to the comparison and identification of the common meanings of somatic units in the Kyrgyz and Arabic languages from the point of view of the lexical and semantic features of phraseological units. Brief information on the location and study of phraseological units in the Arabic language is presented. The semantic structure of somatic idioms was divided into five parts. They are: the character of the first person; the emotional

state of the other person; the nature of the third situation; the fourth to human activities; to the fifth status character.

Key words: *phraseological adhesions, somatic phraseology, idioms, organs, comperison, semantic.*

Араб тилиндеги фразеологизмдер өзүнчө лингвистикалык кубулуш катары араб тил илиминде алигиче изилдөөнүн объектиси боло элек. Бирок мындан фразеологизмдер араб тилинде учурабайт деген жыйынтыкка келүүгө болбойт. Араб тили да фразеологизмдерге бай, болгону алар стилистикалык кубулуш катары риториканын экинчи бөлүгүндө каралып келет.

Алсак, байыркы окумуштуулардан Ибн Саляманын «Фажр» китебинде, Салябийдин «Жүрөктүн мөмөлөрү», Ал-Шахабий жана Замахшарийдин эмгектеринде фразеологизмдер боюнча бир кыйла баалуу маалыматтар берилгендигин, аларда соматикалык фразеологизмдер жөнүндө да айтылганын учуратабыз.

Негизинен, соматизм кыргыз жана араб тилдериндеги фразеологизмдерде арбын кездешет. Анткени адам жүзүндөгү түрдүү өзгөрүүлөр, тулку-бойдун ар кыл абалы пикир алышууда, маалыматты туюндурууда активдүү катышып, чоң ролду аткарат.

«Сома» кыргызча дене-бой, тулку-бой дегенди туюндурат. Соматология – антропологиянын адамдын дене түзүлүшүн бүтүндөй изилдөөчү бөлүгү. Ал эми тутумундагы компоненттердин бири (айрым учурда экөө) адамдын дене мүчөсүн билдирген соматикалык лексемадан турган фразеологизмдер соматикалык фразеологизмдер деп аталат. Карым-катыш учурунда тулку бойдун ымдоо-жаңсоо белгилерин (анткени ымдоо-жансоолордун негизги бирдиги болуп дене түзүлүшү, тулку бой саналат), табиятын лингвистика илиминен башка психология, антропология сыяктуу илимдер да изилдешет. Кыргыз ымдоо-жаңсоолору боюнча изилдөөлөрдү жүргүзгөн окумуштуу А. Ботобекова өзүнүн эмгегинде мындай дейт: «Ата-бабаларыбыз сүйлөшүү учурунда ымдоо-жаңсоо белгилерине астейдил мамиле жасаганына, тилдеги айрым бир фразеологизмдердин түпкү мааниси ымдоо, жаңсоо белгилери менен тыгыз байланышарына, жадагалса, тилдин семантикасынын өнүгүшүнө да өзгөчө бир салым бар экендигине, деги эле ымдоо-жаңсоолор кыргыз элинин улуттук аң-сезимин чагылдырарына күбө болууга болот».

Эмоционалуулук жана экспрессивдүүлүк, деги эле, образдуулук боюнча араб тили дүйнө тилдеринин арасында өзгөчө орунда турат. Бул тезисти арабдардын улуу акындарынын жана жазуучуларынын чыгармалары айгинелейт. Биз төмөндө эки тилдеги (кыргыз жана араб) соматикалык фразеологизмдерди өз ара салыштырып иликтөөгө далалат кылмакчыбыз. Койгон максатыбызга ылайык, биз бул макалабызда эки тилдеги мааниси жагынан бири бирине дал келген же жакын турган соматикалык фразеологизмдерге гана токтолобуз.

«Баш» «رأس»

Ар бир тилде баш мээ органын түшүндүрөт, анткени ал ойлоону функциясын аткарат. Көпчүлүк соматикалык фразеологизмдер «*бааш*» деген компонент менен эс тутум, эмоционалдык-психикалык абал, акылдуулук мүмкүнчүлүктөрү ж. б. семантикалык маанилерди туюндурат. Тилдерди салыштырууда акылдын жоктугу, баш жана интеллектуалдылыкты билдирген органдар ар кандай тилдерде соматикалык фразеологизмдердин семантикалык окшош аналогдорунун келип чыгышына алып келет. Ошондуктан салыштыруу тилдеринде акылдык мүмкүнчүлүктөрдү туюндурган фразеологиялык бирдиктер жаралат.

«**Башы бар**» фразеологизми башы иштейт дегенди туюндурса, ал эми араб тилинде «*في رأسه عقل، عنده مخ*» - акылы башында же болбосо акылдуунун мээси бар дегенди билдирет. Же болбосо «*عقله في رأسه*» - башында акылы бар. Кыргыз тилинде «акылдуу» деген баштын иштешин туюндурса, араб тилинде акылдуулук башында экенин билдирет.

«**Акылы тунук**» - кыргыз тилинде акыл-эси ордунда, өтө акылдуу, ал эми араб тилинде «*ذو عقل، عقله نظيف*» деген фразеологизм акылы менен иш кылган же болбосо акылы таза дегенди берип, кыргыз тилиндеги «акылы тунук» деген түрмөк менен маанилик жалпылыкты түзөт.

Адамдын психологиялык ал-абалын чагылдырып, коркуу, өтө катуу коркту деген маанини туюндурган соматикалык фразеологиялык бирдиктердин мааниси жактан дал келүүсүнө төмөнкү түрмөктөрдү кошсок болот: кыргыз тилинде *төбө чачы тик туруу*, ал эми араб тилинде *وقفت شعر رأسه* - *башынын чачы турду*. Көрүнүп тургандай, кыргыз тилинде «чачтын» *тик* турушу, ал эми араб тилинде чачтын турушу эле коркууну туюндуруп жатат, балким, араб тилинде «тик» сөзү кыскарып түшүп калышы ыктымал, айтор, бул фразеологизмдер эки тилде дал келет.

«**Башы менен жер казса да**», «**төбөсү менен кудук казуу**» – өтө оор эмгек кылуу, азап тартуу; ал эми араб тилинде «*حفر الحفر باليافوخ*» катуу күч-аракеттерди кылуу дегенди туюндуруп, маанилик жагынан жалпылыкты түзүшөт.

«**Баш көтөрүү**» - 1. Катуу оорудан айыга баштоо, сакайып, оңолуп, жакшы болуп кетүү. 2. Жандануу, каршылык көрсөтө баштоо, такоол бергидей кудуреттүү болуу. 3. Жөлөп-таёо, дем берүү, жардамдашуу. Ал эми араб тилинде «*رَفَعَ رَأْسَ*» [rafaa' rása] ар-намыска, атак-даңкка жетелеген чоң иш жасаганда, атак-даңк алып келгенде. Мисалы: *استطاع البطل عمر المختار بشجاعته أن يرفع رأس أمته.*

(*Баатыр Омар Аль-Мухтар өзүнүн эрдиги менен улутунун башын көтөрө алган*).

Соматизм «көз» - «عين».

Көз көрүү функциясын аткарып, тышкы дүйнөнү көрүп таанууга жана курчап турган мейкиндикте багыт алууга мүмкүнчүлүк берет.

Бул лексеманын маанилери: 1) көрүү, 2) сезимтал, 3) ачыктык, 4) өлчөм, ченем, 5) жардамдашуу экендиги белгилүү, бул сөз да бир нече фразеологизмдердин тутумунда учурайт, айрымдарына токтоло кетели.

«**Көзү жеттик**» – алысты көрүү, ал эми араб тилинде «**نافذ البصيرة**» түрмөгүнүн мааниси алысты көрүү, көрөгөчтүк, интеллигенттүү, билимдүү адам дегенди берет.

«**Көз жүгүртүү**» – үстүртөн, жалпысынан байкоо жүргүзүү. Араб тилинде болсо бул маани «**تابع بعينه**» (көңүл буруу) түрмөгү аркылуу берилет.

«**Көз жеткис**» – өтө алыс, абдан узак, ал эми араб тилинде «**عينه لم تصل**» – өтө алыс.

«**Эки көзү төрт болуу**» – бир нерсени абдан самоо, бирөөнү чыдамсыздык менен күтүү деген маани араб тилинде «**عيناه أصبحت أربعا**» (сабыры жок күтүү) фразеологизми менен туюндурулат.

«**Көзү өтүү**»: бир мааниси – кароо, тиктөө, кызыгуу, экинчи мааниси – каза болуу, өлүү, көз жумуу;

«**Көз сал**» – каралашуу, жардамдашуу, жардам берүү. Ал эми араб тилинде «**ضع عينك**» – көзүңдү кой, мааниси – жардамдашуу каралашуу, демек, маанилери дал келерин далилдеп отуруштун эч кандай кажети жок.

«**Көз ачылуу**» – таң калуу, араб тилинде «**أخذ بالقلوب والأبصار**» – жүрөк менен көздү алуу. Мисалы, *Дарыянын башатындагы пейзаж жүрөк менен көздү алат.*

«**Көзүн ачуу**» – эсине келтирип, тартипке чакырып коюу. Араб тилинде «**فتح عينه**»-эскертүү, сак болуу

«**Кабагы ачык**» – кабагым кашым дебеген, пешенелүү, ажарлуу, жылдызы жарык. Ал эми араб тилинде мындай маани «**жүзүндө жылмаюу** - **ابتسم في وجهه**» (мисалы, мейманды жүзүндө жылмаюу менен тосуу) түрмөгү менен берилет, кыргыз тилиндегиге мааниси боюнча өтө жакын турат.

«**Бети караруу**» – катуу уят болуу, маскара болуу, шермендеси чыгуу. Араб тилинде «**اسود وجهه**» - [iswadda waǧhu-hu] - 1. уят болуу, түзмө-түз: анын бети карарып калды. 2. капалануу. Мисалы: *اسود وجه الطالب حينما وجد اسمه بين الراسبين* *Өзүнүн атын экзаменден кулап калгандардын арасынан тапканда, анын бети карарды.*

Соматизм «ооз» «فم» – тамак ичүүнүн жана үндөрдү чыгаруунун органы. Бул органдын жардамы менен адам сөз сүйлөйт, башка кишиге маалымат жеткирет. Ооз адамдын психикалык абалын дагы чагылдырат.

Кыргыз тилиндеги «**Ооз басуу**» - сүйлөтпөө фразеологизми араб тилиндеги «أخذ على فم» - *оозун алуу* - сүйлөтпөө деген түрмөк менен берилет да, мааниси жагынан эч бир айырмаланбайт. Мисалы: *Аял элдин астында сөз айтууну каалаган, бирок күйөөсү оозунан алды.*

«**Тил**» же «**لسان**» – маанилүү орган, ал кошумча чайноо жана даамды биле турган функцияларды аткарат. Ошондой эле тилдин жардамы менен адамдар ар кандай үндөрдү чыгарат жана үндүн тембри да ошол органга байланыштуу. Тил адамдын эмоциясын жана ички сезимин билдиргенге да чоң көмөк көрсөтөт.

«**Тили байланып калуу**» – сүйлөй албоо. Ал эми араб тилинде «انعقد لسانه» - тили байланган, демек, эки тилде тең **тил** сөзү менен **байланган** сөзү айкашып келип, жогордогудай маанидеги ажырагыс түрмөктү түзгөн. Эки тилде тең байланган деп берилген.

«Тили узун» - «لسانه طويل», эки тилде тең ушакчы деген маанини туюндурат.

«**Кол**» же «**يد**» чеберчиликти, күчтүүлүктү жана берилгендикти билдирет. Ошондой эле кол достуктун, жардам берүүнүн да символу болуп саналат.

«**Кол кабыш**» – жардам берүү, ал эми араб тилинде «أخذ بيده» – күч менен жардам берүү, мисалы: *Мугалим начар окуучусу окуусунда алдыга жылышы үчүн, анын колунан алды.* Кыргыз тилинде жөн эле жардам берүү маанисин камтыса, араб тилинде күч менен жардам берүүнү туюндуруп турат.

«**Кол сындыруу**» – кол буу, ал эми араб тилинде «أخذ على يده» - колунан алуу» мааниси жаман ишке барбоонун алдын алуу.

«**Колу ачык**» - «يد مفتوحة», эки тилде тең берешен деген маанини билдирет.

«**Кол алдында, кол астында**» – бирөөнүн карамагында, бийлигинде, бирөөгө көз каранды. Араб тилинде «تحت يده» (tahta yadi-hi,) - анын көзөмөл алдында, көзөмөлдөнөт; түзмө- түз: анын кол астында.

«**Кол жууп калуу**» – колдо болгон нерселеринен, мал-мүлкүнөн ажырап калуу, эч нерсеси жок калуу, чыгымга учуроо. Араб тилинде **خسر** (كل ما ملكت يداه) (hasira kulla ma malakat yada-hu) - ал колунда болгондун баарын жоготту; түзмө-түз: «ал колуна эмне таандык болгондун баарын жоготту».

«**Жан кулактын учунда**» – аябай ачуусуна тийүү, ызасын келтирүү. Ал эми араб тилинде «بلغت الروح أنفه» (жаны мурдуна жетти) деген түрмөк *кыйналганынан көз жумду* дегенди туюндурат. Бул фразеологизмдердин айтылышы кыргыз тилинде жан кулактын учунда болсо, араб тилинде мурдуна жетүү. Башкача айтканда, айырмасы кулак менен мурун жана маанилери ар башка экендиги көрүнүп турат.

«Бармагын тиштөө» – өкүнүү, ал эми араб тилинде «عَصَّ عَلَىٰ اصْبَعِهِ» – манжасын же болбосо колун тиштөө мааниси өкүнүү дегенди билдирет. Эки тилде тең маанилери бирдей, болгону кыргыз тилиндеги *бармак* сөзүнүн ордуна араб тилинде *кол* же болбосо *манжа* сөздөрү колдонулган.

Соматизм «мурун» - «أنف» кишинин денесинин сырткы органы жана сенсонимикалык лексикага кирип, дем алуу жана жыт сезүү функциясын аткарат. Мурун адамдын келбетинин психико-эмоционалдык абалын жана негативдүү сыпаттарды да билдирет.

«Мурдун балта кеспейт» – тоготпоо, көңүл бурбоо; ал эми араб тилинде «قطع أنفه بالفأس» (мааниси – текебер).

«Жүрөк» же «القلب» – жашоого өтө керектүү орган. Дененин бул мүчөсү – сезүү борбору, тынчсыздануунун жана адамдын көңүлүнүн символу. Тилдерди салыштыра караганда, бул сөз адамдын сезимин, боорукерликти, ачыктыкты, тынчсызданууну жана жоомарттыкты туюндурарына күбө болобуз.

«Жүрөк» лексемасынын маани-маңызын анын мазмундук планын талдоодо кароого болот, ал төмөнкү компоненттерди камтыйт:

1. Адамдын эмоционалдык жана психикалык абалы

а) Толкундануу

Араб мисалында *خفق قلبه* (hafaqa qalbu-hu) «жүрөк согот» (түзмө-түз: «анын жүрөгү кагып кетти») – катуу толкундануудан кимдир бирөөнүн физикалык же ички калтыроосу.

б) Коркунуч

Араб мисалында *غاص قلبه* (gasa qalbu-hu) «анын жүрөгү түштү» (түзмө-түз: анын жүрөгү чөмүлдү);

Кыргыз тилиндеги «*жүрөгү түшүү*», араб тилинде *سقط قلبه بين قدميه* «эки бутунун ортосуна жүрөгү түшүү» деп айтылып, эки тилде тең коркуу деген маанини туюндурат.

Жүрөгү калтыроо – катуу коркуу; жүрөгү титирөө – кандайдыр бир кооптуу, айбаттуу нерсеге даай албай жүрөксүү; коркууну туюндурган фразеологизм араб тилинде да «ارتعدت فرائصه» катуу коркууну билдирет.

в) Кайгыруу, мээримдүүлүк.

Жүрөгү каноо – терен кыжаалатчылыкка тушугуп, жаны кейип, күйүткө батып, тынчы кетип, айласы куруп турган адамдын абалы. Ушул фразеологиялык туюнтма боюнча Р. Эгембердиевдин эмгегинен белгилей кетсек: «Бул фразеологизмдин пайда болушуна илик салалы. Жүрөк – адамдын эн негизги дене мүчөсү, жашатып турган жаны, жүрүп турган каны экени баарыбызга маалым. Жүрөк өзүнүн тынымсыз согуп, кан айдап турушу менен эле чектелбейт. Бул орган аркылуу биз сырттан жана ичтен болгон таасирлерди да сезип турабыз. Тактап айтканда, кайгырсак да,

кубансак да, сүйсөк да, жактырбасак да жүрөгүбүз аркылуу билинет, анын баарына жүрөк бирде ылдамдап согуп, бирде болкулдап же согуусу солгундап, бирде чымырап, сайгылашып, атүгүл, огуна чыгып, оозубузга кептеле түшкөндөй сезимге туш болобуз. Булардын баары тууралуу биз: «Жүрөгүм ойноп жатат, жүрөгүм кабынан чыгып кете жаздады, жүрөгүм алкымыма келип, жүрөгү калтыроо, жүрөгү түшүү», - деп сөз кылып жүрөбүз. Ал айтылгандар аздыр-көптүр чындыкка жакындагансыйт. А бирок жүрөктүн канап кетүүсү чындыктан дегеле алыс го. Жүрөк эмес, дененин бир жери канаган учур канчалык кооптуу. Ал эми жүрөктүн канап жатышы чындыкка дал келеби? Албетте, андай болуу чындыкка жатпайт. Ал канабай элге ооруп калса, канчалык коркунучтуу. Бирок элибиз кайгыны да, кубанычты да жана түрдүү сезимдерди элестүү чагылдырууда жүрөктү кошуп кеп кылып жүргөнү чындык. Ал эми аны «канатып» айтып жатканы ошол айтылуучу ойдун элесин күчөтүп, образдуулугун арттырып, кошумча боёк берүү үчүн колдонгонунан ушундай фразеологизм пайда болгондугуна далил болуп турат».

Араб мисалында "إن الدم يغلي في قلبي" (inn-d-dam yagli fi qalbi) жүрөгүм канап жатат» (түзмө- түз: чындыгында, жүрөгүмдүн каны кайнап жатат).

г) Кубаныч

Араб мисалында **ثلجت القلوب** (saligati-qulub) «кубануу» (түзмө-түз: жүрөктөр кубанышты).

д) Чын ыкластуулук, чынчылдык

Араб мисалында **من صميم القلب** (min samimi-l-qalb) «чын жүрөктөн» (түзмө-түз: таза жүрөктөн).

«**Жүрөгү таза**» – ниети ак, чын жүрөктөн. Ал эми араб тилинде - **بقلب** "بقلب سليم" чын жүрөк менен же болбосо «**بقلب صاف**» - таза жүрөк менен. Бул фразеологиялык бирдиктер мааниси жактан эки тилде тең жүрөктүн тазалыгы аркылуу адамдын ниетинин актыгын, т. а., бирдей касиет-сапатты көрсөтүп турат.

«**Жүрөгү ак**» (жүрөгүндө кири жок, арамдыгы, эч арам ою жок, көңүлү таза) түрмөгү мааниси боюнча араб тилиндеги «**أبيض القلب**» (жүрөгү таза) деген фразеологизмге дал келип, кыргыз тилиндегидей эле маанилерди туюндурат.

е) Сүйүү, жактыруу

Араб мисалында **غزا قلبها** (gaza qalba-ha) «жүрөгүн багынтуу» (түзмө-түз: ал анын жүрөгүн багынты).

Кыргыз тилинде эр жүрөктүүлүктү, тайманбастыкты, айкөлдүктү туюндурган «**жүрөгү курч**» араб тилинде «**قلبه حديد**» мааниси *жүрөгү темирдей* деген түрмөк аркылуу берилет.

«Жүрөгүн ачуу» – абдан берилип, чын ыкласы менен жадырап-жайноо, өтө мээримдүү кабылдоо. Араб тилинде «كشِفَ لَهُ قَلْبَهُ» (kaşafa la-hu qalba-hu) - өзүнүн жанын башкага ачуу (түзмө-түз: ал өзүнүн жүрөгүн ал үчүн ачты).

«Таш жүрөк» – ырайымсыз, таш боор, кара мүртөз, боору жок. Араб тилинде «غَلِيظُ الْقَلْبِ» (galiizu alqalbi) Куран Аль имран 159 (وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظًا 159 الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ)

«Бутуна тургузуу» – чонойтуп, өстүрүп, өз алдынча жашай ала тургандай абалга жеткизүү, эл катарына кошуу. Араб тилинде «أَوَقَافَ الْجَمِيعِ» (awqafa-l-ğami ala qadam wa saq) (تُزْمَةُ-تُز: ал баарын бутуна жана таманына тургузду).

Жыйынтыктап айтканда, соматикалык фразеологизмдердин компоненттери көбүнчө эки тилде тең окшош, бирдей десек, жаңылышпайбыз. Бул, албетте, адамдардын баарынын тең орган жана дене мүчөлөрүнүн бирдей функцияны аткаары менен шартталары белгилүү. Бирок ушул жагдайдан улам, кыргыз жана араб тилдериндеги соматикалык фразеологизмдер семантика-структуралык жактан бири-биринен эч бир айырмаланбайт деген пикирге келүүгө болбойт. Тилдик бирдиктер, өзгөчө, фразеологизмдер нукура улуттук кубулуш болгон соң, айырмачылыктар болбой коюшу таптакыр мүмкүн эмес. Кыргыз жана араб тилдериндеги соматикалык фразеологизмдерди семантикалык структурасын жалпысынан 5ке бөлүп карасак болот: 1) адамдын мүнөзүн, 2) адамдын эмоциялык абалын, 3) кырдаалдын мүнөзүн, 4) адам баласынын иш-аракеттерин, 5) абалдык мүнөздү чагылдырган фразеологизмдер.

Биз жогоруда эки тилдеги мындай семантикалык структурадагы айрым фразеологизмдердин жалпылык жагына гана токтолдук, ал эми алардын айырмачылыктары тууралуу келечекте өзүнчө атайы сөз болмокчу.

Адабияттар:

1. Абдулдаев Э. Азыркы кыргыз тили. - Бишкек: Кыргызстан, 1998.
  2. Баранов Х. К. Большой арабско-русский словарь. - М.: Русский язык, 1976.
  3. Исмаилова З. И. Фразеологизмы-соматизмы в арабском, аварском и русском языках. - М., 2012.
  4. Осмонова Ж., Конкобаев К., Жапаров Ш. Кыргыз тилинин фразеологиялык сөздүгү. - Бишкек: КТМУ, 2001.
  5. Эгембердиев Р. Кыргыз тилиндеги фразеологизмдердин төркүнү (этимологиясы). - Бишкек, 2009.
1. عض صور التعبيرات الاصطلاحية في العربية المعاصرة. فاء كامل فايددمشق المجلد.